

4. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ

Αθήνα, Υπουργείο Ανάπτυξης / Ευρωπαϊκή Ένωση, 1997, σελ. 443.

Ερευνητική ομάδα: Χ. Αγριαντώνη, Ν. Μπελαβίλας, Β. Παναγιωτόπουλος, Ι. Πολύζος (Επιστημονικός Υπεύθυνος).

Με χρηματοδότηση του Υπουργείου Ανάπτυξης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ΕΜΠ και το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Κέντρο Νεοελληνικών Σπουδών), ανέλαβαν από κοινού την εκτέλεση του παραπάνω ερευνητικού προγράμματος, το οποίο ξεκίνησε το φθινόπωρο του 1995 και τελείωσε τους πρώτους μήνες του 1997. Το πρόγραμμα καλύπτει έξι πόλεις της Ελλάδας: Πειραιάς, Λαύριο, Ερμούπολη, Πάτρα, Βόλος και Νάουσα.

Η έρευνα πεδίου πραγματοποιήθηκε από διεπιστημονική ομάδα του ΕΜΠ και του ΕΙΕ, με τη συμμετοχή Ιστορικών, Μηχανολόγων, Αρχιτεκτόνων, Φυσικών και Χημικών, και τοπικές ομάδες από το Κέντρο Ιστορίας του Δήμου Βόλου, το Ιστορικό Αρχείο του Δήμου Πειραιά, το Πανεπιστήμιο Πατρών, την Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων της Θεσσαλονίκης, και άλλους εξωτερικούς συνεργάτες, ειδικευμένους στον τομέα της βιομηχανικής ιστορίας.

Πρόκειται για την πρώτη συστηματική σε εθνικό επίπεδο καταγραφή της βιομηχανικής κληρονομιάς, που έρχεται να ολοκληρώσει παλαιότερες τμηματικές μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί από το ΕΜΠ και το ΕΙΕ.

Το πρόγραμμα κάλυψε τις περισσότερες από τις ελληνικές ιστορικές βιομηχανικές πόλεις και τους ιδιαίτερα σημαντικούς στην ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας κλάδους της Ενέργειας, της Μεταλλουργίας, των Μηχανουργείων, της Χημικής Βιομηχανίας, της Πλινθοκεραμοποιίας, της Κλωστοϋφαντουργίας, της Βυρσοδεψίας, της Χαρτοβιομηχανίας. Οι μονάδες που εξετάστηκαν καλύπτουν μια χρονική περίοδο ενός αιώνα από το 1850 έως το 1950. Χαρακτηριστικά σημεία αυτής της διαδρομής είναι το Νεώρειο της Ερμούπολης των μέσων του 19ου αιώνα, η Γαλλική Εταιρεία του Λαυρίου της δεκαετίας του 1870, ο Ηλεκτρικός Σταθμός του Φαλήρου και τα Λιπάσματα Δραπετσώνας των πρώτων χρόνων του 20ού αιώνα, ο υδροηλεκτρικός σταθμός Γλαύκου της Πάτρας του Μεσοπολέμου, και οι ανασυγκροτημένες από το σχέδιο Μάρσαλ βιομηχανίες στα 1951-1954. Παράλληλα με τις μονάδες μελετήθηκε η ανάπτυξη της βιομηχανίας κατά κλάδο στην Ελλάδα σε συνάρτηση με την διεθνή εξέλιξη των κλάδων.

Μέσα από την έρευνα αποκαλύφθηκαν άγνωστα στοιχεία που αφορούν την εισαγωγή της τεχνολογίας από την Ευρώπη, αλλά και την εφαρμογή της στο ιδιότυπο βαλκανικό πλαίσιο με ελληνικές «πατέντες» και κατασκευές.

Ερευνήθηκε ακόμη η ιστορία προσωπικοτήτων που έπαιξαν ιδιαίτερο ρόλο στην ανάπτυξη των συγκεκριμένων μονάδων, όπως οι Δηλαβέρηδες του Πειραιά, οι Serpieri στο Λαύριο και οι μεταλλειολόγοι Α. Κορδέλλας, ο Ν. Κανελλόπουλος και ο Α. Μποδοσάκης στα Λιπάσματα, κ.α. Εκτός από τη βιβλιογραφική έρευνα και την έρευνα αρχειακών πηγών, αξιοποιήθηκαν οι μαρτυρίες στελεχών και εργαζομένων στις επιχειρήσεις. Τέλος αποκαλύφθηκαν και αξιοποιήθηκαν για πρώτη φορά μια σειρά πολύτιμων βιομηχανικών αρχείων. Ενδεικτικά αναφέρονται το φωτογραφικό αρχείο της ΔΕΗ, δημιουργημένο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από τον φωτογράφο

Κ. Μπαλάφα, το αρχείο παλαιών σχεδίων του ΟΣΕ, το αρχείο του Ινστιτούτου Κανελλοπούλου στα Λιπάσματα, το αρχείο της Γαλλικής Εταιρείας στο Λαύριο κ.α.

Τέλος, το πρόγραμμα κατέγραψε τις δυνατότητες επανάχρησης και αξιοποίησης των μονάδων και επεξεργάστηκε σε συνεργασία με το ΤΙCΣΙΗ τις ελλείψεις στο θεσμικό καθεστώς προστασίας της βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, διατυπώνοντας προτάσεις ολοκλήρωσής του.

Θα ολοκληρωθεί με την έκδοση λευκώματος (υπό εκτύπωση στις εκδ. Οδυσσέα) και την παραγωγή ταινίας μικρού μήκους με τίτλο: Οι Σιωπηλές Μηχανές (σκηνοθέτης Θ. Ρετζής).

Αναφορές στα πρώτα συμπεράσματα του προγράμματος έχουν γίνει στις εφημερίδες Καθημερινή 15.12.96 και 18.12.96 και Αυγή 24.12.96.